

УДК 811.111'25

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-215-26>

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕВФЕМІЗМІВ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ¹

MANIPULATIVE POTENTIAL OF EUPHEMISMS IN CONTEMPORARY POLITICAL DISCOURSE

Мовчан Д. В.,*orcid.org/0000-0003-3604-7057**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
Сумського державного університету***Аніщенко І. О.,***orcid.org/0009-0009-0359-6958**здобувач вищої освіти факультету іноземної мови та соціальних комунікацій
Сумського державного університету*

Метою дослідження є аналіз евфемістичної лексики в сучасному англomовному політичному дискурсі, зокрема виявлення її прагматичного потенціалу як інструменту маніпулювання громадською свідомістю. Використано лексико-семантичний та лінгвопрагматичний підходи для аналізу евфемістичних практик на прикладі публікацій в англomовних інтернет-часописах. Залучено загальноприйняті лінгвістичні методи: стилістичний аналіз дискурсивних фрагментів, описовий метод для тлумачення евфемізмів, контекстуальний метод для вивчення лінгвістичних характеристик евфемізмів, функціональний аналіз та узагальнення для підведення підсумків дослідження. Розглянуто різноманітні способи використання евфемізмів у політичному дискурсі, спрямовані на маскування або свідоме спотворення реальних фактів і подій. З'ясовано, що такі лексичні заміни дають змогу політичним акторам змінювати фокус сприйняття інформації, мінімізувати негативні конотації небажаних явищ і водночас формувати вигідні іміджеві стратегії. У результаті евфемістичні практики виступають ефективним інструментом маніпулювання громадською думкою та впливу на оцінні судження адресата. Проаналізовано основні способи творення евфемізмів у сучасному політичному дискурсі, які в широкому розумінні охоплюють такі механізми вторинної номінації, як аналогія, модифікація та запозичення. У більш вузькому сенсі ці процеси реалізуються через метафоризацію, метонімію, перифрази, іншомовні запозичення, а також використання аббревіатур і акронімів, що допомагає завуальовувати семантично чутливі поняття. Окрему увагу приділено взаємозв'язку евфемізмів і дисфемізмів як протилежних, але функціонально взаємодоповнювальних явищ політичної комунікації. Підкреслено їхню роль у політичній боротьбі, де цілеспрямований вибір лексичних засобів може як сприяти зниженню комунікативної напруженості та досягненню консенсусу, так і призводити до загострення протистояння та посилення ідеологічної конфронтації.

Ключові слова: політичний дискурс, евфемізми, аналогія, модифікація, запозичення.

The aim of the study is to analyze euphemistic vocabulary in contemporary English-language political discourse, with particular focus on identifying its pragmatic potential as a tool for manipulating public consciousness. A lexicosemantic and linguopragmatic approach is employed to examine euphemistic practices based on publications from English-language online magazines. The study draws on widely accepted linguistic methods, including stylistic analysis of discourse fragments, a descriptive method for interpreting euphemisms, a contextual method for examining their linguistic characteristics, as well as functional analysis and generalization to summarize the findings. The research explores various ways in which euphemisms are used in political discourse to mask or deliberately distort real facts and events. It is demonstrated that such lexical substitutions enable political actors to shift the focus of information perception, minimize negative connotations of undesirable phenomena, and simultaneously construct

¹ Дослідження виконане у рамках грантового проєкту Національного фонду досліджень України «Інноваційні технології маніпулювання масовою свідомістю: поліпарадигмальний лінгвістичний вимір» (2023.03/0093).

favorable image strategies. As a result, euphemistic practices function as an effective instrument for manipulating public opinion and influencing the evaluative judgments of the audience. The study also analyzes the main mechanisms of euphemism formation in contemporary political discourse, which in a broad sense include analogy, modification, and borrowing. In a narrower sense, these processes are realized through metaphorization, metonymy, periphrasis, lexical borrowing, as well as the use of abbreviations and acronyms, which help to veil semantically sensitive concepts. Particular attention is paid to the relationship between euphemisms and dysphemisms as opposing yet functionally complementary phenomena in political communication. Their role in political struggle is emphasized, where deliberate lexical choices may either contribute to reducing communicative tension and achieving consensus or lead to the escalation of confrontation and the intensification of ideological conflict.

Key words: political discourse, euphemisms, analogy, modification, borrowing.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному просторі ЗМІ перестали існувати лише в газетах та на блакитних екранах телевізорів. Зараз кожен засіб масової інформації має свою сторінку на таких платформах, як YouTube, Instagram та Facebook, що розширює їх аудиторію. У результаті мова перетворюється на справжній інструмент контролю думок та емоцій аудиторії, формування громадської думки та нерідко маніпулювання масовою свідомістю.

Маніпулювання громадською думкою може проявлятися на трьох рівнях. По-перше, на фактичному рівні – коли інформацію добирають вибірково, приховуючи або викривлюючи дані, необхідні для повного й об'єктивного розуміння події чи факту. По-друге, на логічному рівні, де маніпулятор порушує логічні правила чи застосовує некоректні способи аргументації. І нарешті, на мовному рівні, який охоплює різноманітні прийоми: від зміни конотативних відтінків ключових слів до вмілої експлуатації засобів художньої виразності [1].

Одним із дієвих інструментів маніпулювання масовою свідомістю у площині мови виступають евфемізми – слова та вирази, які маскують події чи факти та здатні викликати в суспільства свідомо негативну оцінку чи антипатію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі дослідники трактують явище евфемізації передусім у межах стилістики (Б. Ларін, Т. Кияк, А. Попова, О. Селіванова). Однак поступово евфемізми виходять за межі суто стилістичної функції та стають інструментом не тільки пом'якшення різких чи нетактовних слів, а й заміщення лексичних одиниць і понять, які мовцеві потрібно приховати або знепрозорити. При цьому слово чи явище, що підлягає заміні, не обов'язково є грубим або табуйованим (К. Кантур, Л. Крисін, К. Алан, К. Барідж, В. Великорода).

У своєму дослідженні ми спираємося на визначення В. Великороди, яка трактує евфемізми як одиниці вторинної номінації з переважно позитивним конотативним забарвленням, що використовуються для заміни прямих назв, уживання яких із психологічних або соціальних причин є небажаним [2].

Науковиця наголошує, що евфемізми належать до емоційно зумовленої лексики, а відтак їхня семантична організація є складнішою й менш прозорою, ніж у нейтральних мовних одиниць. На думку дослідниці, емотивно-оцінний компонент разом з основою оцінки утворює конотацію евфемізмів, що веде в семантиці евфемічних одиниць до переваги прагматичного компонента над сигніфікативним [3].

Маніпулятивний потенціал евфемізмів у політичному дискурсі пояснюється тим, що, по-перше, вони приховують справжню сутність явища, створюючи нейтральну або позитивну конотацію й пом'якшуючи негативні асоціації; по-друге, реципієнт зазвичай не встигає виокремити евфемізми з контексту та усвідомити їхнє значення.

Актуальність дослідження визначається недостатнім вивченням проблеми реалізації прагматичного потенціалу евфемізмів на тлі англomовного політичного дискурсу, що має слугувати формуванню у адресата уміння розпізнавати засоби спотворення інформації та маніпуляції суспільною свідомістю.

Метою статті є дослідити та всебічно охарактеризувати евфемістичні практики у сучасному політичному дискурсі та розглянути лінгвопрагматичний потенціал політичних евфемізмів.

мів. Зазначені аспекти ілюструються відповідними фрагментами текстів, відібраних із англomовних Інтернет-часописів, тож подальший виклад базується як на лексико-семантичному, так і на лінгвопрагматичному підходах.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що між політикою та мовою існує тісний зв'язок: важко не помітити, що сьогодні ці дві сфери проникають одна в одну й впливають одна на одну. Така близька взаємодія зумовлена тим, що політика значною мірою є комунікативним процесом і, відповідно, нерозривно пов'язана з мовою.

Політичну комунікацію, яка потребує мовного посередництва, не можна зводити лише до мови політиків, тобто до спілкування всередині політичних інституцій. Вона відбувається у відкритому суспільстві та охоплює безліч ситуацій, що зумовлює широкий репертуар мовних засобів спілкування.

Політичні евфемізми можуть зустрічатися на рівні всіх мовних стилів та використовуватися несвідомо чи свідомо як засоби реалізації певних комунікативних стратегій: «звільнення» замість «поглинання території» в контексті анексії; «управління процесами» замість «контроль над населенням» у випадку репресій; «мирний процес» замість «компроміс із агресором».

Загалом, суть евфемізму можна пояснити як заміну чи маскування небажаного виразу з наданням неприємним або табуйованим явищам позитивних асоціацій. Проте іноді евфемізми слугують для «заспокоєння» мовця або аудиторії, яка не хоче визнавати певні факти. Мовець прагне заспокоїти себе та інших там, де виникає загроза, і підбадьорити там, де, на його думку, необґрунтований страх паралізує [4, с. 200].

Як зазначає В. Великорода, функціями евфемізмів є: вуалітивна (приховування дійсності); кооперативна (сприяння взаєморозумінню, соціальній гармонії та конструктивній комунікації); елевативна (представлення реальності в позитивному світлі); конспіративна (приховування дійсної інформації від певних соціальних груп); дистортивна (спотворення явища у свідомості адресата); превентивна (запобігання негативній реакції або конфлікту) [5].

Суть евфемізмів базується на тому, що вони передають оцінку чи характеристику не імпліцитно, а підсвідомо. Для того, щоб евфемізм виявив свій ефект, громадськість має сприймати новий евфемізм без коментарів, тобто наївно, буквально, не помічаючи його вуалітивної спрямованості [6].

Прагматичний ефект евфемізму залежить від рівня знань та ціннісних установок аудиторії, її здатності декодувати імпліцитний зміст відповідних асоціацій.

Крім того, використання евфемізмів часто несе ще й приховану мету завуальованого замовчування, тобто, іноді пом'якшення служить для того, щоб обдурити іншого, приховати справжній факт. Відтак, евфемізми можна розподілити на дві групи. У першій групі через використання евфемізму відбувається перехід до позитивного поняття, у другій – призводить до «нейтралізації» факту. Такі трансформації семантичного змісту відбуваються через участь асоціацій, які можна розглядати як імпліцитно позитивно оцінювану додаткову інформацію, пов'язану зі значенням слова [4].

У політичній комунікації ефективність евфемістичних форм як засобу переконання або маніпуляції полягає в тому, що завдяки вибору слів одному факту можна надати різні перспективи. Таким чином, вони можуть слугувати засобом навмисного введення в оману. Політики евфемізують ті факти, які в окремих груп населення викликають неприйняття і загрожують іміджу політика в очах громадськості.

Дослідники протиставляють евфемізми дисфемізмам, які утворюються шляхом надання нейтральному знакові негативного змісту, як то «зрадник нації» замість «політичний опонент»; «безлад і анархія» замість «національні протести»; «фашисти» замість «ультраправі».

Дисфемізми в політиці мають на меті дискредитувати або спотворити образ певної особи, групи або політичної позиції, шкодячи їй іміджу. Це, безсумнівно, допомагає політикам або групам зміцнити свої позиції або знизити вплив опонентів.

Цілеспрямований вибір певних евфемізмів можна розглядати як елемент політичної боротьби. Звичайні, конвенціоналізовані евфемізми створюють оптимальний рівень консенсусу між сторонами; в той час, як ідеологічно суперечливі слова ведуть до конфронтації сторін [7].

Для глибшого розуміння маніпулятивного потенціалу евфемізмів слід також розглянути способи їх творення, які можна поділити на три основні групи залежно від механізму заміни: аналогію, модифікацію та запозичення [8].

В. Великорода вказує на продуктивність таких шляхів творення евфемізмів, як метафоризація, метонімія, перифраз, запозичення з інших мов, аббревіатура, акроніми [3].

Найбільш поширеними засобами творення евфемізмів за принципом **аналогії** є метафора та метонімія.

О. Селіванова розглядає метафору як семіотичну закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, нерідко уподібненої їй у якомусь відношенні [9, с. 388].

Політичні метафоричні евфемізми виникають на фоні ситуативного контексту, вони є національно маркованими і одночасно являють собою ефективний стилістичний засіб, що використовується для меліорації негативних явищ шляхом когнітивної операції асоціативної аналогії.

Наприклад:

But if the next phase will be a forced peace, a humiliating one, ... then Ukraine will fall into a depression. She will have fought for everyone and ended up alone (Time, 26.03.2025).

У своєму інтерв'ю виданню Time Зеленський намагається донести думку, що мирна угода може стати поразкою для України у війні з Росією. Метафоричний образ «депресії» транслює надзвичайно серйозні економічні та політичні наслідки для країни, глибоке моральне та національне потрясіння.

Метонімія є не менш продуктивним способом творення політичних евфемізмів, що полягає у перенесенні позначень одного компонента події на інший, імені класу об'єктів на об'єкт цього класу, позначення частини на ціле й цілого на частину тощо за суміжністю в межах однієї інтерпретованої ситуації [9, с. 412].

Проаналізуємо цитату зі стенограми промови Дональда Трампа в Конгресі (2025), опублікованої у виданні Time:

*Any federal bureaucrat who resists this change will be removed from office immediately. Because we are draining **the swamp**, it's very simple, and the days of rule by unelected bureaucrats are over* (The Washington Post, 07.03.2025).

Тут дисфемізм *the swamp* («болото») позначає корумповану бюрократію в уряді та вживається замість «корумпований чиновник».

Модифікація виступає універсальною стратегією творення евфемізмів, різновидом якої є скорочення, зокрема використання акронімів та аббревіатур.

Абревіатура та акроніми дозволяють зробити чутливі терміни менш помітними та упізнаними [10].

*On Monday, Israel made a **U-turn** on aid, allowing a few trucks of food to enter Gaza* (The New York Times, 19.05.2025).

Акронім *U-turn* використано для опису кардинальної зміни політичного курсу, при цьому уникнуто більш різких слів, таких як *policy reversal* або *retreat*.

It is not immediately obvious that drug cartels such as Tren de Aragua would be within the President's AUMF powers, but that might be what 'narco-terrorists' is hinting at (21.10.2025).

AUMF (Authorization for Use of Military Force) означає «Дозвіл на застосування військової сили». Це офіційний акт Конгресу США, який надає президентові повноваження використовувати збройні сили без окремого оголошення війни.

Виявляється, що акроніми та аббревіатури мають потужний прагматичний потенціал, що дає змогу вже на рівні графем завуальювати сутність позначеного поняття чи дії.

На відміну від стратегії скорочення, прийом багатослівності, що також слугує евфемізації, передбачає зміну початкового вислову. Такий евфемістичний заміник формально набуває форми перифразу, наприклад:

In other words, the version of the Democratic Party that got killed in 2024 is still twitching (Time Magazine, 21.01.2025).

Перифраз *is still twitching* передає політичну поразку партії: замість прямо говорити про «крах», «розпад» чи «катастрофу», автор використовує образ «тремтіння» або «судомного руху», щоб пом'якшити висловлювання, надати йому емоційного забарвлення.

Перифраз дозволяє уникнути прямого згадування чутливої теми, використовуючи описову конструкцію. При цьому смисл понять не змінюється, але форма вираження є більш прийнятною для суспільної комунікації.

Ще одним способом творення евфемізмів є запозичення з діалектних ресурсів мови, зокрема з жаргону та сленгу, або іншої мови. На думку Т. Марченко, такі евфемізми сприймаються аудиторією як більш м'які та політично коректні, ніж їх прямі відповідники [11].

Це пов'язано з тим, що евфемізми-запозичення часто мають знижений рівень офіційності, завдяки чому створюють ефект дистанціювання від неприємної або чутливої теми та зменшують комунікативну напругу.

President Trump has decided that the United States is engaged in a formal “armed conflict” with drug cartels his team has labeled terrorist organizations and that suspected smugglers for such groups are “unlawful combatants,” the administration said in a confidential notice to Congress this week (The New York Times, 02.10.2025).

У статті “*Trump Tells Congress U.S. Is at War With Cartels*” повідомляється, що Трамп обґрунтовує удари по човнах картелів через те, що оголосив узаконений збройний конфлікт із цими угрупованнями, називаючи їх членів – *unlawful combatants* («незаконні бойовики»), де слово *combatant* – запозичення з французької мови, яке означає «той, хто бореться, воїн».

Mr. Comey’s photo showed shells on a beach arranged to spell “86 47” with the caption: “Cool shell formation on my beach walk” (The New York Times, 16.05.2025).

Інтернет-часопис інформує про резонансну подію для політичної сфери США, а саме той факт, що у своєму Instagram-пості колишній директор ФБР Джеймс Комі виклав фото мушель, розташованих так, ніби вони утворюють цифри ‘86 47’. Відомо, що сленг 86 у політичному контексті може слугувати евфемізмом для «усунути» або навіть «ліквідувати», цифра 47 вказує на 47-го президента Дональда Трампа. Звільненого з посади Джеймса Комі звинуватили у підбурюванні до насильства проти президента США, хоча сам Кімі заперечував, що це може бути політичним посланням.

Висновки. У сучасному інформаційному просторі, де засоби масової комунікації стали інструментом політичної боротьби, евфемізми виступають потужним механізмом маніпулювання суспільною свідомістю. Евфемізми виступають інструментом пом'якшення висловлювань, приховування та маскуванню негативних явищ, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Використовуючи різноманітні способи евфемізації, мовець свідомо змінює спосіб подачі інформації. Будучи нейтральними за формою, евфемізми використовуються для приховування певних явищ чи дій, дозволяючи варіювати властивості чи характеристики об'єктів або предметів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Kondratenko N. V. Linguistics of a political poster: interaction strategies with addresses. In: Communicative-pragmatic, normative and functional parameters of the professional discourse. Lviv-Torun : Liha-Pres, 2021. P. 79–96. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-232-9-6>.

2. Великорода В. Б. Евфемізми рекламного дискурсу: прагматика, семантика, словотвір. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Філологічна. 2011. Вип. 20. С. 25–30. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2011_20_6 (дата звернення: 18.12.2025).

3. Великорода В. Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2009. № 4. С. 212–217. URL : <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/08b74cdf-9c51-4b31-83c9-2ee532790321/content> (дата звернення: 27.11.2025).
4. Forster I. Lexikalische Verführer – euphemistischer Wortschatz und Wortgebrauch in der politischen Sprache, in: J. Kilian (Hg.): *Sprache und Politik. Deutsch im demokratischen Staat*. Mannheim : Dudenredaktion, 2005. S. 195–209. URL : <https://download.e-bookshelf.de/download/0000/3053/98/L-G-0000305398-0007583842.pdf> (дата звернення: 27.11.2025).
5. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2007. 158 с. URL : <https://uacademic.info/ua/document/0408U002376> (дата звернення: 18.12.2025).
6. Jung M. Öffentlichkeit und Sprachwandel. Zur Geschichte des Diskurses über die Atomenergie. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*. Wiesbaden : Franz Steiner, 1996. 245 S. URL : <https://www.proquest.com/docview/1293575216?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Scholarly%20Journals> (дата звернення: 27.11.2025).
7. Beyrer A., Henschel B., Militz H. Aspekte der sprachlichen Wertung. *Linguistische Studien*. Berlin : Akademie der Wissenschaften, 1989. 154 S. https://opacplus.bsb-muenchen.de/discovery/fulldisplay?vid=49BVB_BSB:VU1&search_scope=MyInst_and_CI&tab=Everything&docid=alma991052306479707356&lang=de&context=L&adaptor=Local%20Search%20Engine&query=any,contains,119265621 (дата звернення: 27.11.2025).
8. Allan K., Burridge K. *Forbidden Words: Taboo and the censoring of language*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 303 p. <https://coehuman.uodiyala.edu.iq/uploads/Coehuman%20library%20pdf/English%20library%D9%83%D8%AA%D8%A8%20%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86%D9%83%D9%84%D9%8A%D8%B2%D9%8A/linguistics/Forbidden%20Words%20-%20Taboo%20and%20the%20Censoring%20of%20Language.pdf> (дата звернення: 27.11.2025).
9. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К. 2010. 844 с.
10. Чумак Л. М., Сніховська І. Е. Особливості використання лексичних інновацій із префіксом de- у реалізації стратегії оцінки в сучасному англomовному медійному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 7. Том 2. С. 61–65. <https://eprints.zu.edu.ua/28737/1/14.pdf> (дата звернення: 27.11.2025).
11. Марченко Т. А. Евфемізми в сучасних українській та англійській мовах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70). №1. Ч.1. С. 78–82. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/15>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Time’s Interview with Ukraine’s Pres. Zelensky. *Time*. 26.03.2025. URL : <https://www.yahoo.com/news/times-interview-ukraines-pres-zelensky-183236494.html>
2. Fed union lobbies Hill, fighting Trump and for ‘dignity and respect’. *The Washington Post*. 07.03.2025. URL : <https://www.washingtonpost.com/politics/2025/03/07/fed-union-lobbies-hill-fighting-trump-dignity-respect/>
3. Israel Wavers as Far Right and Military Disagree on Gaza Strategy. *The New York Times*. 19.05.2025. URL : <https://www.nytimes.com/2025/05/19/world/middleeast/israel-new-invasion-of-gaza.html>
4. US strikes on Latin American ‘drug boats’: What do we know, and are they legal? *BBC*. 21.10.2025. URL : <https://www.bbc.com/news/articles/cdjzw3gplv7o>
5. Democrats Can’t Agree on a Plan in Face of New Trump Era. *Time Magazine*. 21.01.2025. URL : <https://time.com/7208489/democrats-trump-2025-plan/>
6. Trump ‘Determined’ the U.S. Is Now in a War With Drug Cartels, Congress Is Told. *The New York Times*. 02.10.2025. URL : <https://www.nytimes.com/2025/10/02/us/politics/trump-drug-cartels-war.html>
7. What does ‘86’ Mean? Term in Comey’s Social Media Post Has Changed Over Time. *The New York Times*. URL : <https://www.nytimes.com/2025/05/16/us/politics/james-comey-trump-86-meaning.html>

Дата надходження статті: 19.11.2025

Дата прийняття статті: 26.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025